Kool _____

1. ÜLESANNE. EESTIMAA KIHELKONNAKIRIKUD JA KULTUURILUGU (5P)

Tuvasta piltide alusel raamatust kirikud. Lisa iga kiriku juurde selle nimi. Edasised küsimused on ainult nende viie kiriku kohta. Vastused leiad raamatust kiriku infotekstist.

1.

2.

3.

4.

5.

Küsimused

1. Mis kiriku ehitustöödest kirjutab August Kitzberg?
2. Mis kirikus on puunikerdaja Balthasar Raschky renessansskantsel?
3. Mis kirik on maakirikute ainus basiilika?
4. Mis kirik on pühendatud Maarja-Magdaleenale?
5. Mis kirikust leiame peata talumehe ja talunaise raidkujutise?
6. Mis kirikus toimuvad suviti kirikumuusikafestivalid?
7. Mis kiriku pastor oli lõunaeestikeele grammatika koostanud Johannes Gutslaff?
8. Mis kirik ehitati 13. sajandil massiivse ilma kiivrita torniga?
9. Mis kirikutes on vendade Kriisade orelid?
10. Mis kirik on pühendatud Katariinale?

Mis kirikus asub Jüri Arraku altarimaal neljal käel õnnistust jagava Kristusega?

Kool _____

1.

2.

Vabariiklik õpioskuste võistlus
Tallinna 21. Kool
27. oktoober 2018

Kool _____

3

.

4

.

Kool _____

5

.

Kool _____

2. ÜLESANNE. MEISTERDAMINE (5 P)

Tee vahtralehtedest kolme roosiga kompositsioon: „Palju õnne Eesti 100!“. Järgi skeemi.

Kool _____

3. ÜLESANNE. ARHITEKTUURISTIILID (5 P)

Määra viie ehitise arhitektuuristiil (1 p). Üks võib jääda määramata. Kirjuta ehitise alla kolm (3 p) tunnust, mille põhjal sa otsustasid. Tõmba elemendi juurest nool (1 p) ehitise detailini. Iga ehitise eest saab 5 punkti. Kui neli punkti viiest on õiged, saab ehitise eest 1 täispunkti.

Stiil –	Stiil –
1. 2. 3.	1. 2. 3.

Kool _____

Stiil –	Stiil –
1. 2. 3.	1. 2. 3.

Stiil –	Stiil –
1. 2. 3.	1. 2. 3.

Vabariiklik õpioskuste võistlus
Tallinna 21. Kool
27. oktoober 2018

Romaani stiil (harvemini on kasutatud terminit romaanika) on esimene keskaja Lääne-Euroopa kunststiil. See oli valdav 10. sajandist kuni 13. sajandini. Romaani stiil tekkis pärast umbes 10. sajandi lõpus ja püsis kuni gooti stiili tekkimiseni. Eeskätt avaldub romaani stiil arhitektuuris. Palju mõjutusi oli antiik-, varakeskaja, bütsants ja armeenia kunstist. Üldised iseloomulikud tunnused olid paksud müürid (6–8 m), ümarkaared, kitsad ning väikesed uksed ja aknad. Eriti tähtsal kohal oli keskajale omaselt sakraalarhitektuur, mis domineeris ilmaliku üle.

Gooti stiil on teine keskaja Lääne-Euroopa kunststiil. See oli valdav 12. sajandist kuni 16. sajandini. Eestis juurdus gooti arhitektuur mõned aastakümned pärast siinsete alade allutamist ristiusule ehk *ca* 1250.–1280. aastatel. 13. sajandi lõpul oli gooti arhitektuuritehnika siinmail romaani stiili lõplikult võitnud ja oli kasutusel kuni 1520.–1540. aastateni, mil ta tasapisi hakkas taganema renessansi ees. Praktiliselt kõik Eesti keskaegsed kirikud, linnused jm ehitised on ehitatud gooti stiilis teravkaarmotiivi kasutades. Põhja-Eesti paepiirkonnas juurdus gootika Lääne-Euroopaga võrreldes veidi lihtsustatud ja massiivsemal kujul. Suuri aknapindu, õhulisi võlve, ehisfiaale, välimisi tugikaari jm elemente kas ei kasutatud või kasutati haruharva. Isegi Lõuna-Eesti tellisehituse piirkonnas olid siinsed tolle aja ehitised tihti küllaltki massiivsed. Gootika tõusis uusgootikana (pseudogootikana) Eestis taas au sisse peamiselt 19. sajandil.

Renessanssarhitektuur on Euroopa arhitektuur, mis pärineb 15. sajandi algusest kuni 17. sajandi alguseni (eri piirkondades periood varieerub) ning selle peamiseks põhimõtteks on antiikarhitektuuri ja antiikideede teadlik jäljendamine ja taaskasutamine. Renessansile on iseloomulikud sümmeetria, proportsioon ja elementide reeglipärasus. Eeskujuks võeti eriti Vana-Rooma arhitektuur, millest oli säilinud arvukalt näiteid. Keskaegsed keerukad konstruktsioonid asendati korrapäraste sammaste, pilastrite, poolkaarte, kuplite ja niššidega. Antiigi eeskujul tekkis horisontaalne liigendatus, aknad ja muud avad läksid laiemaks ja sageli lamekaarseteks, levima hakkasid rustikamotiiv ja ümarkaar.

Klassitsism on 16.–19. sajandi kunstisuund, mis lähtus renessansiaja antiigiharrastusest ja avaldus paljude Euroopa maade arhitektuuris, kirjanduses, muusikas, kujutavas ja teatrikunstis. Klassitsism pidas iluideaaliks vanakreeka ja rooma parimaid kunstiteoseid. Taotleti mõistuspärasust, selgust, vormikooskõla, žanri- ja stiilipuhtust. Klassitsismi õitseng oli nendel maadel, kus valitses absoluutne monarhia, näiteks Venemaal Katariina II ja Aleksander I ajal.

Barokkstiil. Barokset arhitektuuri iseloomustavad sümmeetria, paraadlikkus, eenduvad ja taanduvad pinnad ning ornamentaalsete ehisdetailide (maskaroonide, festoonide, teokarbimotiivide) rikkus. Eesti arhitektuuris oli barokk levinud alates umbes 1640.–1650. aastatest kuni 18. sajandi lõpuni.

Juugend oli ornamentaalne kujutava, tarbe- ja dekoratiivkunsti, arhitektuuri ja sisekujunduse stiil, mille kõrgaeg oli aastail 1890–1914. Seda iseloomustab looduslike motiivide, eriti lillede ja muude taimede fantaasiaküllane stiliseeritud kujutamine ning selles kasutati nõtkeid ning painduvalt voolavaid kõverjooni, lõikumiskohtades väänlevaid sõlmi. Sõna *jugend* ehk noorsugu rõhub saksa keeles nooruse õitsvale värskusele, eraldiseisvusele ja vabadusele. Mingil määral oli see 17.-18. sajandi baroki taassünd ja 19. sajandi uusbaroki täiendus, kuid uuel tasemel – vanu vorme ei kopeeritud. Arhitektuuris kajastub sarnasus barokiga vaid liigendatud pindade kasutamisel, väikeste ruutudega akendes ning ovaali ning ringi motiivi pruukimises. Samas hülgas juugend tihti pea täielikult barokile omase sümmeetria.

4. ÜLESANNE. RUUNIKIRI (5 P)

Kirjuta ruunides: Eestis on hea elada
Leia vastavad tähed ruunitähestikust.

Ruunitähestik ehk futhark koosneb 24 tähest. Nimetus *futhark* on tulnud tähestiku esimeste (ka vanemate) tähtede järgi: f, u, th, a, r ja k. Tähed jagatakse kolme *aett*'i (vanaskandinaavia keeles "sugu"), igas 8 tähte. Tähtede järjekord on oluline, ainult kahte viimast võib omavahel vahetada. Igale ruunile vastab kindel iseloomujoon, värvus, vääriskivi ja loodusnähtus. Ruunide kombinatsioone kasutati loitsimisel.

Lühiülevaade

1. fehu (või feah/fe). Häälik: *F*.
Tähendus: kari, rikkus. Jumalus: Freyr, Freyja. Element: tuli (+ maa). Värviliselt tulipunasena.

2. uruz (või ur). Häälik: *U*.
Tähendus: tarvas (ürgveis). Seega jõud, visadus, vaprus. Kasutatakse ka tervendamisel. Jumalus: Thor. Element: maa. Värviliselt punasena.

3. thurisaz (või thorn). → Häälik: *þ* ehk *Th*.
Tähendus: hiid. Kõige ohtlikum ja tugevam ruun. Kasutatakse kaitseks/rünnakuks. Jumalus: Thor. Element: tuli. Värviliselt punasena.

4. ansuz (või os, ass). Häälik: *A*.
Tähendus: jumal. Ka kord, intelligentsus, köidikutest vabanemine. Jumalus: Odin. Element: õhk. Värviliselt sinisena.

5. raido (või rad/reid). Häälik: *R*.
Tähendus: ratsutamine. Seega sõitmine, liikumine, peremees olemine. Jumalus: Thor. Element: õhk, tuli. Värviliselt punasena.

6. kenaz (või cen/kaun). Häälik: *K* või *C*.
Tähendus: tõrvik, valgus. Ka õppimine, õpetamine, kunst, kindlustunne, varjatu välja toomine. Jumalus: Heimdal/Freyja. Element: tuli. Värviliselt oranžina.

7. geibo (või gifu). Häälik: *G*.
Tähendus: kink. Seega andmine ja saamine, tasakaal. Jumalus: Odin. Element: õhk. Värviliselt sinise või kuldsena.

8. wunjo (või wynn). Häälik: *W* või *V*.
Tähendus: täiuslikkus, soovide täitumine. Jumalus: Odin. Element: maa. Värviliselt kuldsena.

9. hagalaz (või haegl, hagall). Häälik: *H*.
Tähendus: rahe. Seega purustav jõud, alateadvus. Vastab mütoloogias Ragnarökile ehk maailma lõpule. Jumalus: Hella/Holda. Element: vesi. Värviliselt hallina.

10. nauthis (või need, naudr). Häälik: *N*.
Tähendus: häda. Seda kasutatakse rünnakute tõkestamiseks jne. Kaitseb pettuse ja reetmise eest. Jumalus: Skuld. Element: tuli. Värviliselt mustana.

11. isa (või is). Häälik: *I*.
Tähendus: jää. Ka individualism jne. Kasutatakse kaitseks, tõrjumiseks. Jumalused: Verdandi, Rind, Skadi. Element: vesi. Värviliselt valgena.

12. jera (või ger, or). Häälik: *J* või *Y*.
Tähendus: aasta, viljasaak. Asjade muutumine ja aja kulg. Õigetpidisena kiire edasiliikumine, pööratuna aeglane liikumine. Jumalused: Freyr, Freyja, Balder, Holdur. Kõik elemendid. Värviliselt rohelisena.

13. eihwas (või eoh). Häälik: *æ*.
Tähendus: jugapuu, uljus, käsk "mine ja tee!". Jumalused: Skadi, Ullr, Odin. Kõik elemendid. Värviliselt rohelisena.

14. pertho (või peorth). Häälik: *P*.
Tähendus: sünd, saladus. Ka varjatus teadmine. Jumalus: Nerthus. Element: vesi. Värviliselt hõbedasena.

15. algiz (või eolk, yr). Häälik: *Z*.
Tähendus: kaitse. Õigetpidisena tähistab ka sünniaega; naist. Tagurpidisena surmaaega; meest. Kasutatakse ka tervendamisel. Jumlaus: Heimdal. Element: õhk. Värviliselt vikerkaarevärvides.

16. sowulo (või sigil, sol). Häälik: *S*.
Tähendus: päike. Ka enesest lugupidamine, kavatsus. Kasutati jällegi tervendamisel. Jumalus: Balder. Element: õhk. Värvliselt kuldsena.

17. teiwas (või tyr). Häälik: *T*.
Tähendus: jumal Tyr. Ka õiglus. Element: õhk. Värviliselt punasena.

18. berkana (või beorc, bjorkan). Häälik: *B*.
Tähendus: kask. Ka naine, emadus, hoolitsus. Jumalused: Berta, Holda. Element: maa. Värviliselt rohelisena.

19. ehwas (või eoh). Häälik: *E*.
Tähendus: hobune. Üldse liikumisvahendid ja nende juhtimine. Ka abielu (oleks nagu kaks *laguz*'i). Jumalused: Freyr, Freyja ja teised kaksikjumalused. Element: maa. Värviliselt rohelisena.

20. mannaz (või man, madr). Häälik: *M*.
Tähendus: inimene. Ümberpööratult vaenlane. Jumalus: Heimdallr. Element: õhk. Värviliselt sinisena.

21. laguz (või lagu, logr). Häälik: *L*.
Tähendus: järv. Õigetpidi tõus, pööratult (1) mõõn. Võib olla ka elu või partnelluse sümbol. Jumalus: Nerthus. Element: vesi. Värviliselt rohekas-sinisena.

22. inguz (või ing). Häälik: *NG*.
Tähendus: Freyr. Ka "olema kellegi poeg/tütar" On ka "aken teise teadvusesse" vms. Jumalus: Freyr/Freyja. Element: vesi, maa. Värviliselt rohelisena.

23. othila (või ethel). Häälik: *O*.
Tähendus: päritav maa, aadellik. Millegi kindlustamine ja keskendamine. Loob kokkukuuluvustunde. Jumalus: Odin. Element: maa. Värviliselt punasena.

24. dagaz (või daeg). Häälik: *D*.
Tähendus: päev. Kasutatakse ka millegi nähtamatuks muutmisel. Jumalused: Loki, Heimdal. Element: tuli, õhk. Värviliselt punasena.

Ruunid on olnud alati ennekõike tähestik, kuid nende abil on ka ennustatud ja nende järjestus kajastab omamoodi ka rahvaste mütoloogiat. Ruunidele on alati omistatud tugevat väge. Tänu ristiusule on aga paganlikud uskumused suures osas kadunud ja ka inimkonna teadmised ruunidest on jäänud väiksemaks.
Ruune on kasutatud eelkõige ennustamiseks, salakirjaks ja maagiaks. Tähestikuna ei kasutata ruune juba varajasest keskajast saadik.

5. ÜLESANNE. EESTIMAA HALDUSJAOTUS JA RAHVASTIK (5 P)

Vasta küsimustele allikate põhjal.

1. Mitu maakonda on Eestimaal?
2. Mitu linna on Eestis?
3. Mis maakond on kõige suurem?
4. Mis maakond on kõige väiksem?
5. Mis maakonna rahvaarv kasvas reformiga kõige enam?
6. Mis maakonnas elab eestlasi kõige rohkem?
7. Mis maakonnas on kõige rohkem teistest rahvustest elanikke?
8. Mis rahvus on eestlaste järel maaelanikkonna hulgas enam esindatud?
9. Mis maakonnas on kõige rohkem omavalitsusüksusi (valdasid ja linnasid)?
10. Mis maakondades on ainult vallasisesed linnad?
11. Mitme omavalitsusüksusega (vallad, linnad) maakondi on kõige rohkem?
12. Mis aastal toimus Eestis viimane haldusreform?
13. Kui palju inimesi elab Eestis 2018. aasta 1. jaanuari seisuga?
14. Mis usk on Eestis kõige enam esindatud?
15. Kas kinnitad või lükkad ümber arvamuse, et Eesti on Euroopas kõige usuleigem maa? Kinnita oma arvamust näitega diagrammilt.

Infoallikad

Eestimaa kaart. Pane tähele, et linnade hulgas on tähistatud ka vallasisesed linnad
Rahvastikunäitajad ja koosseis: https://www.stat.ee/12808
Eesti haldusjaotus: https://et.wikipedia.org/wiki/Eesti_haldusjaotus
Maakondade rahvuslik koosseis:
file:///C:/Users/Kasutaja/Downloads/Eesti_rahvastik._Hinnatud_ja_loendatud.pdf, lk 47, 60.

Kool _____

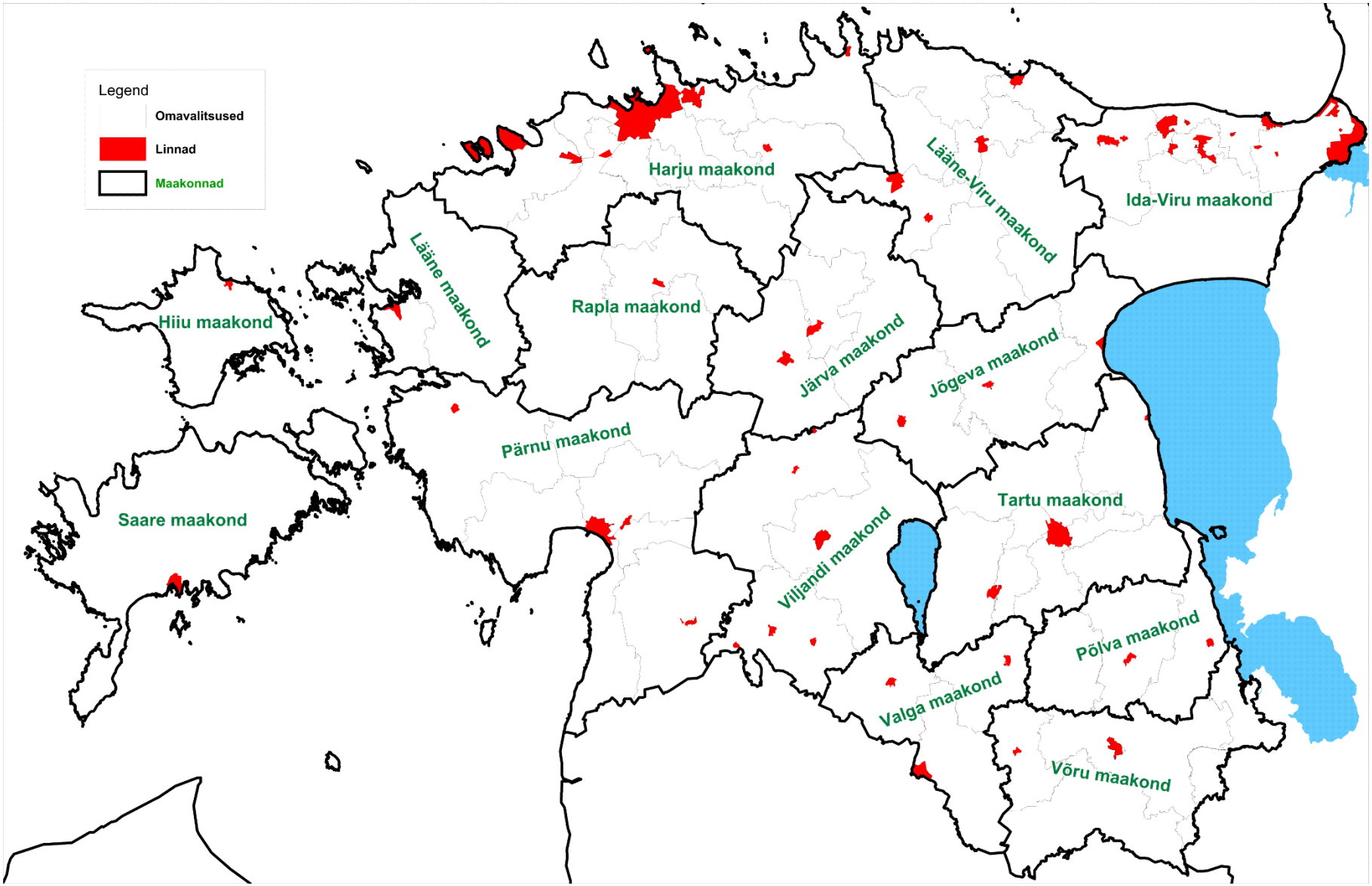

Vabariiklik õpioskuste võistlus
Tallinna 21. Kool
27. oktoober 2018